

**LEPPÄVIRRRAN KOTISEUTUMUSEON PERUSTAMISEEN
VAIKUTTANEET TEKIJÄT VUOSINA 1920-1962**

Joona Nissinen
Kandidaatin tutkielma
Historia ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	2
1.1 Kotiseutumuseoiden perustusaalto ja Leppävirta.....	3
2. LYYLI SUTISEN ROOLI PERUSTAMISEN AIKANA	6
2.1. Lehtileikekirjan artikkelit museon vaiheiden ja kuntakulttuurin kuvaajina.....	7
3. NUORISOSEURAN VAIKUTUS KOTISEUTUMUSEOON	10
3.1. Kerätty museoaineisto.....	14
4. KUNNAN POLITIIKAN TOIMINTA JA VAIKUTUS PERUSTAMISEN AIKANA	17
4.1.Kotiseutumuseon sijainti ja rakentaminen.....	21
4.2. Kotiseutumuseon toiminnan alkuaskeleista avajaisiin	23
5. PÄÄTÖSSANAT	26
LÄHDELUETTELO	28

1. JOHDANTO

Leppävirran kunnan kotiseutumuseo täyttää 61-vuotta vuonna 2023. Museon viralliset avajaiset olivat vuonna 1962.¹ Museon kokoelmiin kuuluu valokuvia ja esineistöä kunnan historiasta ja tapahtumista. Kokoelmaan kuuluu 3000 esinettä ja 7000 valokuvaa. Valokuva-arkiston keräsi kuitenkin ensimmäisen kerran 1950-luvulla kunnan arkistonhoitaja Lyyli Sutinen, ja harrastajat keräsivät esineitä ehkä museota varten kotonaan jo 1930-luvulta lähtien. Leppävirran kunnan kotiseutumuseon aineisto on tallennettu ja museon varsinainen toiminta on historiallisesti tiedossa, mutta museon perustamiseen vaikuttaneet tekijät ja muuttajat ovat jääneet historian hämärän peittoon.

Aikaisempaa tutkimusta museon kuntatason näkökulmaa Leppävirran kotiseutumuseon perustamisen vaikutuksiin ei olla tehty. Aihetta on kuitenkin tutkittu laajemmalla tasolla esim. ”Suomenmuseoiden Historia” kirjassa. Heinosen ja Vilkunan artikkelit kirjassa käsittelevät Suomessa tapahtunutta yleistä kotiseutumuseoiden perustamisen sekä organisoitumisen prosessia. Heinonen käsittelee aihetta kotiseutumuseon perustamisaltoa laajoilla valtiotason teemoilla, joita kunnat seurasivat yhtenäisesti. Sutisen käsittelee museoperustamista alan organisaation kehityksen kautta ja itse museoiden perustaminen keskittyy museoasioiden vastuun siirtymisen paikallisiin museo ammattilaisten käsiin eri kunnissa.² Kotiseutumuseoliikettä on myös tutkittu Sini Hirvosen ”Kuka omistaa menneisyyden” gradu tutkimuksessa, joka käsittelee aihetta yhteiskunnallisella tasolla ja kulttuurisesta näkökulmasta.

Tässä Tutkimuksessa käsittelem nuorisoseuran, kunnan ja Lyyli Sutisen roolia ja vaikutusta Leppävirran kotiseutumuseon perustamiseen ja sen prosessia kuntatasolla. Tutkimuksen aikajana käytän ajatuksen syntyä 1920-luvulta museon avaamiseen vuonna 1962.

¹ Ks. Liite 1. Terminologia

Tarkastelen tutkimuksessa erityisesti Lyyli Sutisen roolia kotiseutumuseon perustamisessa sekä analysoin lisäksi hänen keräämiään kotiseutumuseon perustamiseen liittyviä leikeartikkeleita. Nuorisoseuran vaikutuksia tutkiessani käsittelen sen historiaa ja vaikutteita, jotka muovasivat museon perustamista. Tavoitteenani on avata lukijalle Leppävirran kotiseutumuseon perustamisen kehityskaarta kulttuurin näkökulmasta ja miten Sutinen, nuorisoseura ja kunta olivat sitoutuneita toisiinsa perustamisen mahdollistamisessa. Museon paikan määräytyminen perustamisen prosessin aikana kuuluu osana kuntapolitiikan vaikutteiden analyysia. Paikan lopullinen päätös auttaa kuvaamaan kuntapolitiikan lisäksi ajan rajoitteita, joita perustamisen aikana kohdattiin. Leikekirjojen laajuuden vuoksi olen keskittänyt suurimman osan tutkimuksistani niihin. Syy tähän keskittymiseen on kulttuuripolitiikan ja yhteiskunnallisten vaikutteiden muutokset ja niiden selkeä näkyvyys näissä lähteissä. Kunnanpöytäkirjat toimivat toisena lähteenä kotiseutumuseohankkeen tarkastelussa ja auttavat selventämään kunnan osuutta museon perustamisessa ja sen teknisiä yksityiskohtia. Lopuksi haluan todeta lukijalle, että tutkimus on vain yksi näkökulma museon perustamisprosessiin, jossa käytän Sutisen leikekirjaa tieteellisen tarkastelun pohjana.

1.1 Kotiseutumuseoiden perustusaalto ja Leppävirta

Suomen kotiseutumuseoiden kehittäminen lähti liikkeelle kaupunkimuseoiden leviämisestä ja pelosta museoiden keskittymiseen kaupungin historian tallentamiseen ja maaseutuesineistön jäämiseen vain tavarasäilytyksen tasolle. Pelko ei ollut aiheeton, sillä kaupungin museot keräsivät maaseudulta esineistöä eivätkä olleet kiinnostuneita perustamaan kaupungin ulkopuolelle museoita.³ Syynä perustamisen puutteeseen oli paikallismuseoiden ja kotiseutumuseoiden näkeminen harrastusmaisena, ei tieteellisenä paikkana. Asiantuntijat pelkäsivät harrastajien pilaavan niin sanotun museoiden ”puhtauden”. He katsoivat isojen kaupunkimuseoiden olevan oikea tapa säilyttää tavaraa ja näkivät ”harrastelijoiden” pilaavan museoiden maineen ja rikkovan säilytettäviä esineitä, jos pienmuseoita perustettaisiin. Toinen vaikuttaja vastustukseen oli museoinstituution esineomistamisen kysymys. Päätäväältä esineiden säilytyksestä haluttiin ylläpitää tietynlaista monopoli-asemaa yhteiskunta kulttuuriin ammattilaisten käsissä.⁴ Vastustuksesta huolimatta kotiseutumuseoiden perustusaalto alkoi nationalismin noustessa 1800-luvun loppupuolella. Maaseudun esineistön tallentaminen alettiin nähdä

³ Heinonen 2020, 154

⁴ Hirvonen 2011, 21–23

tärkeänä sillä isänmaallisuuden ja kansallisuuden velvoitteena oli tallentaa ja säilyttää oman maan historiaa.⁵ Paikalliskulttuuria edisti kaupunkimuseokeskeisen ajattelumallin kritisointi. Esille tuotiin kaikkien esineiden säilymisestä kuljetuksen aikana ja niiden keräämisen mahdottomuus kaupunkimuseoihin. Kaupunkimuseoihin siirrettävät esineistöt olivat riskinä rikkoutua matkan aikana ja seutumuseot ratkaisisivat tämän ongelman.⁶ Tämä kehitys oli myös itsensä museoimisen ilmiön kasvamisella. Ilmiöllä tarkoitetaan kuntien identiteetin ja yksilön välille syntyi yhtenäinen identiteetti, jota haluttiin edistää kotiseutumuseoita perustamalla. Museot loivat kunnalle kulttuuriomaisuutta säilytetyn esineistön kautta.⁷ Kotiseutumuseot saivat lisäksi tukea perustamiseen nuorisoseurojen ja Suomen Nuorisoliiton kautta. Yleensä seurat ja koulut tekivät yhteistyötä perustamiseksi mahdollistamiseksi kuntaan tai seudulle.

Suomeen levinneet liberalismiin ajattelumallit herättivät kansallistuntoa ja kotiseudun identiteetin nostamista. Identiteetin luonti kunnan sisällä oli olennainen tekijä nuorisoseurojen motivaatiossa museoiden perustamiselle. Ajan kuluessa kotiseuturakkaus, esineistön säilyttäminen ja isänmaallisuuden esilletuominen säilyivät kotiseutumuseon perustamisallossa sitovina tekijöinä. Museoita perustamalla haluttiin myös päästä eroon museoiden keskusjohtoisuudesta ja byrokratiasta.⁸ Isänmaallisuuden kautta syntynyt uusi huomioiminen kuntien kulttuuriperintöön nojaututtiin henkiseen sekä fyysiseen omaisuuteen. Eri kokoelmat, joita kunnan asukkaat keräilivät, nähtiin paikalliskulttuurille korvaamattomina ja haluttiin säilyttää niitä heidän kuoltuansa.⁹ Kulttuuriyhteistyön kehittämiseksi maaseutumuseoiden sekä organisaatiotason toimijoiden välillä perustettiin Suomen Museoliitto 1923.¹⁰ Liitto ohjasi perustamisen jälkeen paikallismuseotoimintaa parhaaksi katsomallaan tavalla. Seutumuseoiden koettiin liiton tasolla olevan tärkeässä roolissa kansansivistyksen edistämässä ja säilyttämisessä.¹¹ Liitto aloitti 60-luvulla keskuskortistoprojektin, jossa yritettiin koota kaikkien paikallisten museoiden toiminta. Ensimmäiset ja suurimmat kotiseutumuseoiden perustamisallost olivat 1950- ja 1960-luvuilla. Perustamisallost herättivät myös Leppävirralla uudelleen intoa museon perustamiselle, vaikka idea museosta tuotiin esille jo aikaisemmin kunnassa.

Kotiseutumuseot jaettiin kahteen eri ryhmään, talo- ja kotimuseoihin ja makasiinimuseoihin.¹² Talo- ja koti museot olivat yksittäishenkilöiden kotiin perustettuja ja yleensä kuuluivat historiallisesti tai kulttuurisesti tärkeille henkilöille, joiden kokoelmia ylläpitivät

⁵ Heinonen 2020, 154

⁶ Heinonen 2020, 155,162

⁷ Hirvonen. 2011, 27-28

⁸ Heinonen 2020, 155,159-160

⁹ Hirvonen 2011, 30-31

¹⁰ Ks. Liite 1. terminologia

¹¹ Heinonen 2020, 160-161

¹² Ks. Liite 1. terminologia

keräilijät. Makasiinimuseot sen sijaan perustettiin tarpeettomiksi nähtyihin makasiineihin, jotka nähtiin hyvänä museopaikkana niiden kulttuurisen merkityksen takia. Monet museot perustettiin tästä syystä vanhoille mautilojen tai makasiinien tonteille. Leppävirran kotiseutumuseon lopulliseksi muodoksi tuli makasiinimuseo, joka perustettiin lopulta pitäjän makasiiniin. Kotiseutumuseoiden esineet yleensä kerättiin kunnan kansalaisten tai koulujen avustuksen kautta. Kerätty esineistö yleensä koostui asiakirjoista, kirjoista, rahoista ja kartoista. Leppävirran kotiseutumuseon perustaminen tapahtui paikallismuseoiden aallossa, jolloin hylätty makasiini kunnassa oli hyödyksi kulujen vähentämisessä.¹³ Sodanjälkeinen aika oli merkittävä paikallishistoriallisen museotoiminnan kehittämisen kannalta, erityisesti pienissä kaupungeissa. Sotavuosista seurasi tarve vahvistaa suomalaisten yhtenäisyyttä, mikä synnytti kysyntää museotoiminnalle. Paikallisyhteisöt pyrkivät luomaan kulttuuri-identiteettiään, ja paikallishistoriallisia museoita perustamalla pyrittiin tähän tavoitteeseen. Sota lujitti kotiseudun identiteettejä ja eri seurat nostivat päämääräkseen perustaa kotiseutumuseoita paikallisen identiteetin vahvistajaksi. Sota toi myös muutoksen yhteiskunnallisella tasolla kotiseutumuseoiden turvaamiseen kulttuurihistoriallisten paikkojen koskevalla lainsäädännöllä vuonna 1946. Lainsäädäntö mahdollisti ylimääräisen organisaatio kehityksen paikallisella tasolla liittyen kotiseutumuseoiden perustamiseen.¹⁴⁻¹⁵ Sodanjälkeinen aika osoittautuikin ratkaisevaksi paikallishistoriamuseoiden syntymiselle pienissä kunnissa, kuten Leppävirralla. Paikallisidentiteetin vahvistamiseksi seurat alkoivat aktiivisesti ajaa museo projektia eteenpäin,

Nykyään Suomessa kotiseutumuseon aallon jälkeen nykyisestä 1000 museosta noin 600 voidaan laskea paikallismuseoiksi ja niistä noin 350 luetaan virallisesti kotiseutumuseoiksi. Paikalliset museot ja kotiseutumuseot ovat varsin samankaltaisia kulttuuriperinnön ja historian kansalaisen aktiivisuuden kannalta. Leppävirran kotiseutumuseo oli mukana perustamisallossa, vaikka jo ennen sotia kunnassa oli puhetta museon perustamisesta. Kotiseutumuseon perustamisen alku oli sidoksissa museolautakunnan ja nuorisoseuran 1920–1930 lukujen yhteistyössä. Perustamisen edetessä kunnan arkistonhoitaja Lyyli Sutinen tuli tärkeäksi osaksi kotiseutumuseon aineistojen keräämisessä ja tallentamisessa.¹⁶

¹³ Heinonen 2020, 153,158. Hirvonen 2011, 29–31

¹⁴ Vilkuna 2020, 32–33

¹⁵ Hirvonen 2011, 32–33

¹⁶ Pursainen. <https://www.soisalonseutu.fi/paakirjoitus-mielipide/4131077>

2. LYYLI SUTISEN ROOLI PERUSTAMISEN AIKANA

Lyyli Vilhelmiina Sutinen syntyi 28.6.1898 Leppävirralla. Hänen vanhempansa olivat Ville Sutinen ja Vilhelmiina Tolonen.¹⁷Sutisen isovanhemmat muuttivat Leppävirralle Vermlandin maakunnasta. Lapsena hän kasvoi kunnallisen toiminnan ympäröimänä, jonka kautta syntyi into kerätä kulttuuriesineitä. Syynä kulttuuritoiminnan keskeisyyteen oli Sutisen perheen aktiivinen osallistuminen paikalliseen nuorisoseuratoimintaan. Sutinen alkoi harrastuksenaan kerätä aikakirjoja. Tämä oli verrattavissa hänen tapaansa kerätä lehtileikkeitä kuntakulttuurin menneisyyden ylläpitämiseen.¹⁸Sutisen osallistuminen erilaisiin kunnan projekteihin on ymmärrettävää, sillä yhteisön kulttuurin ja itsetunnon edistäminen oli nuoruuden kokemusten kautta lähellä hänen sydäntään.

Lyyli Sutinen toimi arkistonhoitajana Leppävirran Nuorisoliiton jäsenenä vuonna 1915 ja vuodesta 1918 jälkeen hän toimi myös liiton rahastonhoitajana ja edustajana sekä joskus puheenjohtajana Leppävirran kunnalla vuoteen 1958 asti. Tämän jälkeen hän siirtyi puheenjohtajan tehtävästä erotessaan Pohjois-Savon nuorisoliittojen kokousten edustajaksi.¹⁹Sutisen rooli seurassa ei ollut vuoden 1958 jälkeen aktiivinen ja hän ei enää vaikuttanut laajasti museon perustamiseen seuran taholta. Nuorisoseuratoiminnan lisäksi Lyyli toimi Leppävirran kunnanhallituksessa toimistoapulaisena.²⁰Hän oli mukana hallinnossa sekä arkistoinnissa kotiseutumuseon perustamisprojektin ajan ja pystyi vaikuttamaan kunnan osuuteen museoprojektin edistyessä. Osallistumalla kunnallishallinnon toimintaan hän pystyi vaikuttamaan kunnan rahoitustoimintaan ja huomioimaan sen sotien aikana.

Hänen ajatuksensa kulttuurin kehityksen innosta voi tiivistää seuraavasti Taide

¹⁷ <https://hiski.genealogia.fi/hiski/1ayzw3> . Hautatiedot, Leppävirran seurakunta

¹⁸ Leppävirran kunnan kirjaston kokoelmat (LKK). Lyyli Sutisen leikekirjat, Kirja 4.osa 1, 180

¹⁹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 5.osa 2. 53,57

²⁰ Leppävirran Kunnan Kunnalliskertomukset 1944 ja 1948. 16 ja 19

Elämä -lehdessä 31.11.1958 olevaan kommenttiin.” Eräät vanhat leppävirtalaiset muistavat paljon arvokkaita asioita, jotka kuvastavat kotiseutumme elämää vuosikymmenien takaa.” Tekstissään hän kommentoi saaneensa negatiivikuvia valokuvista. Hän näki kuvien arvon merkityksen sisältävän henkilökohtaisia tarinoita. Kotiseutumuseon perustaminen säilyttäisi tarinoiden muistot ja kokemukset tuleville sukupolville, eivätkä kunnan asukkaat unohtaisi niitä niin helposti.²¹

Sutisen suhdetta kulttuuriin, nuoruuteen ja kotiseutuun voidaan sanoa rakastavaksi. Hän purki tämän rakkauden määrätietoisella museon perustamisen toteuttamisella ja tukemisella. Kunnanarkiston hoitajana hän lisäksi osallistui moniin historia- ja kulttuuritapahtumiin sekä projekteihin, joihin kuului kotiseutumuseon perustaminen.²² Keräämällä sanomalehtileikkeitä ja -artikkeleita hän halusi koota kuvia ja uutisia aikansa ihmisistä ja kulttuurista. Hänen toimintansa oli lähellä kunnan kulttuuria mikä antoi hänelle motivaatiota museon perustamisen loppuun saattamiseen.

2.1. Lehtileikekirjan artikkelit museon vaiheiden ja kuntakulttuurin kuvaajina

Lyyli Sutinen leikkasi monien vuosikymmenien ajan talteen sanoma- ja aikauslehdistä Leppävuiran asukkaita koskevia artikkeleita ja muistokirjoituksia, joita hän oli jo lapsesta lähtien kerännyt. Leikkeiden kerääminen kuvaa hänen omistautuneisuuttaan historiaharrastukseensa, joka näkyi museon ajan perustamisvaiheissa siihen liittyvien uutisien keräämisellä. Säännöllisesti hän alkoi keräämään leikkeitä 1940–1959 lähtien, mikä näkyy lehtileikekokoelman sisällöstä. Kokoelma keskittyy vuosien 1945–1974 artikkeleihin ja uutisiin. Lopulta valmistui 12 lehtileikekirjaa, joihin tallennettiin 3 000 sivua artikkeleita. Leikekirjojen sisällön analysointi museon perustamista varten antaa kontekstin sille, mikä oli Sutiselle tärkeää paikallisen kulttuurin kannalta.

Ensimmäinen kirja keskittyy museo- ja kulttuuritoimintaan niistä kertoen, sekä keskittyy enemmän kirkon historiaan ja vaikutukseen Leppävuiralla. Kotitalousnäyttelyn 48-luvulla esiteltiin myöhemmin Leppävuiran kotiseutumuseossa, tämä kuvaa aineiston keräämistä jo ennen museon rakentamista.²³ Varkaus-lehden haastattelussa 27.10.1960 Sutinen kommentoi keräämäänsä valokuvakokoelmaa ja sen tuomia uhrauksia. Kirjakauppias Koponen oli

²¹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 1, 4

²² LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2.osa 1, 1–2

²³ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 1. osa 3,65

antanut hänelle vuonna 1930 kuvanegatiivit, jotka Sutinen näki arvokkaana kulttuurimuis-
tona.²⁴ Tulkitsen, että Sutisen tavoitteena oli tuoda paikallishistoria ja -kulttuuri kaikkien saa-
taville. Hän näytti ymmärtävän, että kuolemansa jälkeen myös hänen keräämänsä aineisto saat-
taisi kadota ja hänen aikansa muistot unohtua. Tästä syystä hän oli valmis uhraamaan omaa
aikaansa ja resursseja museohankkeen toteuttamiseen. Kunnalliset muutokset, ja Leppävirran
taloudelliset päätökset tuovat Sutisen viidennessä kirjassa kunnan historian esille. Esimerkkinä
kunnanvaltuustojen ja Leppävirran elinkeinoelämän muutokseen otettiin huomioon Kotalah-
den nikkeli-kaivos. Uutisesta oli leikattu pois uutinen kunnan talouden vakaudesta. Tämän kir-
jaamisella Sutinen halusi todennäköisesti kuvata tuleville sukupolville kunnan hyvää taloude-
llista tilannetta vuonna 1957.²⁵ Teollisuuden kehitys ja sen vaikutus kunnan talouteen oli Suti-
selle tärkeää kirjata viidenteen kirjaan. Talouden tilanteen tarkastelun kautta hän pystyi huo-
miomaan kotiseutumuseoon tarvittavan rahoituksen mahdollisuudesta.

Kuudennessa kirjassa keskitytään maamiesseuran eri toimintoihin vuosina 1958–
1961. Maamiesseuran ja raittiusliikkeen toiminta vaikutti osaltaan Leppävirran nuorisoseuran
perustamiseen antamalla sille kulttuurin ja sivistyksen kehittämisen perinteensä. Kotalahden
kaivoksen ja Varkauden kasvavan tehdastoiminnan vaikutus huomioitiin kirjassa taloudelli-
sistä näkökulmasta.²⁶ Todennäköisesti tässä kirjassa Sutinen pohti kaivostoiminnan taloustoi-
minnan tuomaa vaikutusta museon perustamiseen ja kerättävään esineistöön.

Vuonna 1959 Sutinen sai kerättyä lehtileikekokoelmansa valmiiksi ”nämä vanhat
asiat ovat minulle niin hirveän tärkeitä” Sutinen haastattelussa kertoo isänsä olleen myös kult-
tuurin harrastaja.²⁷ Kertomukset alueen menneisyydestä ja muistelut siitä, miten Leppävirran
vuosisata oli edennyt havainnollistaa Sutisen kulttuuripainotteisuutta leikekirjavalinnoissaan.²⁸

Savon Kansa kirjoitti 53-luvulla Lyyli Sutisesta ja kertoi hänen koostamaansa
leikekirjakokoelmastaan ja korosti sen tärkeyttä Leppävirran historian kirjoittajalle. Artikke-
lissa kommentoitiin myös museohankkeen etenemistä. Vuonna 1935 ostettua maata artikke-
lissa nähtiin museorakennuksen perustamisen paikkana. Arkkitehti kuitenkin kommentoi jo
tässä vaiheessa, ettei Kauppilanmäelle kannata rakentaa museota.²⁹ Artikkelissa tuotiin myös
esille nuorisoseuran menneisyyttä ja miten se oli osallistunut museo- sekä kotiseutuharrastuk-
siin. Leppävirran alueen muutoksista kertovat uutiset kuvaavat myös Sutisen tietoisuutta siitä,
miten kunta oli muuttunut hänen nuoruutensa jälkeen. Uusien yritysten syntyminen,

²⁴ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2.osa 2, 18

²⁵ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 5.osa 1, 45

²⁶ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 137

²⁷ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2 osa 2, 24

²⁸ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 3. osa 2, 10

²⁹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 3. osa 2,47

teollisuuden kasvu ja kirkonkylän keskustan muuttuminen uudella linja-autoasemalla mahdollistivat kunnan asukkaiden liikkumisen kauemmas. Sutisen kiinnostus Varkauden kotiseutu- ja taidemuseon menestykseen on huomioitu kirjassa 6.³⁰ Menestys saattoi nostaa hänelle toiveita siitä, että Leppävirralla valmistuva kotiseutumuseo onnistuisi yhtä hyvin, kuin naapurikunnan kotiseutumuseot.

³⁰LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat Sutinen Kirja 6, 287,293

3. NUORISOSEURAN VAIKUTUS KOTISEUTUMUSEOON

Leppävirran nuorisoseuran syntyminen oli reaktio venäläistämiseen, joka loi pohjan seuran kulttuuripainotteiselle toiminnalle. Leppävirran raittiuslautakunta lisäksi toimi seuran tavoitteiden luomisessa. Moraalin kehittäminen loi taustat seuran kulttuurikasvatukseen ja nuorisotoimintaan näiden vaikutteiden kautta. Kansanopistot myös vaikuttivat nuorisoseuran syntymiseen, sillä niissä opiskelleet kunnan asukkaat toivat kotialueelleen uusia näkökulmia kunnan kulttuuri toiminnan kehittämiseen. Seura aloitti toimintansa vuonna 31.7.1898 ja ensimmäinen kokous pidettiin 2.1.1899. Virallinen seuran perustaminen tapahtui 25. maaliskuuta 1899.³¹⁻³²

Seuran toiminnan alkaminen seurausta Suomessa tapahtuneeseen nuorison politisoitumiseen ja kulttuurin suomalaistamisen innon aaltoon. Nuorison haluttiin toimivan Suomen hyväksi ja suuntaamaan harrastukset tukemaan isänmaallisuutta. Nuorisoseuraliikkeen piirissä kotiseututyö eli 1920-luvulla nousukauttaan ja kulttuuriaineiston keräämistä tarjottiin nuorisoa kasvattavana tekijänä, joka kehittäisi heidän kulttuuritietoisuuttaan.³³ Myöhemmin esineiden keräämisen asenne hyödynsi kotiseutumuseon perustamisen hyväksymistä kuntayhteisössä. Nuorisoseuran panosta pohdittiin Leppävirralla, heidän osallisuutensa itsenäisyyden aikaan ja historiaan merkin jättämiseen oli vuoden toimintakauden teemana.³⁴ Leppävirran seuratoiminta toiminta 1920–1930 luvuilla oli pääasiassa asetettujen tavoitteiden hyväksi toimimista vähäisemmin. Tärkeänä nähtiin levittää seuran kulttuuri toimintaa mahdollisimman laajalle kunnan alueelle. Tämä taktiikka toimi ja sen seurauksena seuran haaraosastoja alkoi syntyä sekä itsenäistyä pääseurasta eripuolille Leppävirran kuntaa.³⁵ Syntyneillä nuorisoseurilla

³¹ Hovi 1995, 319

³² LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2 Osa 1, 19–21

³³ Heinonen 2020, 160

³⁴ Pyrkijä: Nuorison rientojen kannattaja 1939 01.03.1939 NO 8,10–11

³⁵ Hovi 1995, 324

oli kilpailua alueen asukkaista ja kulttuurin harrastemahdollisuuksia oli paljon verrattuna seuran alkamisen aikaan. Tilanne johti eri seurojen jäsenten hankintakilpailuun, joka antoi intssiivisen nuorison leiman. Siitä myöhemmin yritettiin päästä 1930-luvun jälkeisenä aikana eroon.

Nuorisoseuran kotiseutumuseon perustamisen valmistelut alkoivat toden teolla vuonna 1934. Aleksis Kiven 100-vuotissyntymäpäivää pidettiin hyvänä ajankohtana esitellä ajatus kotiseutumuseon perustamisesta Leppävirrälle.³⁶ Naapurikylien nuorisoseurat tekivät yhdessä töitä, jotta kaikkiin kyliin saataisiin rakennettua paikallishistoriallisia museoita ja kerättyä varoja. Tämä päätös edesauttoi museon mahdollisuuden luomista ja käynnisti viralliset toimet aineiston keräämiseksi hanketta varten.³⁷ Kuitenkin kulttuuritoiminta pysähtyi talvi- ja jatko sodan takia, mikä katkaisi ehdotuksen etenemisen seuran ulkopuolelle.

Seuran pääasiallinen huoli sodan aikana ja sen jälkeen oli kulttuurin sekä nuorison sivistäminen mahdollistaminen Leppävirralla. Kunnassa sota piti kerhotoiminnan kiireisenä, koska harrastustoiminta oli sodan takia vähentynyt. Kulttuurin elvytystä edesauttoi Karjalasta saapunut pakolaisväestö ja väestön kasvu elvytti sekä nosti uusia nuorisoseuroja kunnan sisälle.³⁸ Kulttuurin kehittäminen jäi sodan jälkeisen jälleenrakennuksen vuoksi taka-alalle. Varojen puutuksessa kulttuuriprojekteihin liittyen alkoivat seuran tavoitteet muuttua moraalin ylläpitämisestä isänmaallisuuden ja kulttuurihenkeen kehittämiseen. Menneisyyden saavutuksia toivottiin esiteltävän paikallishistoriallisessa museossa. Seura keräsi seutumuseoon kansanlauluja ja maaseudun esineitä. Kerääminen tapahtui jo ennen museo idean syntyä ja esineitä nähtiin tärkeiksi kulttuurin säilyttämisen kannalta.³⁹ Museon perustamisen aikana tärkeintä oli paikallishistoriaharrastus ja nuorisoseuran jatkuva tuki.

Toiminnallaan seura pyrki jatkamaan ja elvyttämään kulttuurihankkeita ja työtä yhteisön hyväksi. Leppävirran nuorisoseura vietti 40-vuotisjuhlaa vuonna 1949, jolloin seuran kehittämistä pohdittiin.⁴⁰ Seuran vuosikokouksessa kuvataan myös sitä, miten tärkeää oli tarkastella kehittämistä museohankkeen yhteydessä, sillä jos seuran toiminta hiipuisi, museohanke pysähtyisi kokonaan. Nuorisoseuralla oli naiskuoro, joka tuki kulttuurihankkeita eri kokouksissa järjestämällä kuorotapahtumia niiden rahoittamiseksi.⁴¹ Nuorisoseuran perustajajäsenet olivat Sutisen sukulaisia, mikä vaikutti vahvasti hänen kiinnostukseensa seuraa kohtaan

³⁶ Warkauden Lehti, 13.10.1934, nro 118, 2

³⁷ Warkauden Lehti, 13.10.1934, nro 118,2

³⁸ Hovi 1995, 632–633

³⁹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 1, 19–21

⁴⁰ Pyrkijä: nuorison rientojen kannattaja, 01.04.1939, nro 8, 19

⁴¹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 1. osa 3, 42

ja helpotti hänen etenemistään seuran johtoon.⁴² Museon hankkiminen siirtyi sodan jälkeen seuran käsistä pääpiirteisesti kunnan käsiin vuonna 1951⁴³ Nuorisoseurassa toimi jo 54-luvulla kotiseutumuseotoimikunta, johon kuului kulttuurin parissa työskenteleviä ihmisiä, kuten opettajia.⁴⁴ Kunnassa toimi tuohon aikaan 102 eri yhdistystä. Nuorisoseurojen kulttuurialto alkoi hiipua 59-luvulla alkuperäisten jäsenten ikääntyessä. Nuorten osallistumisen vähentyessä alkoi syntyä uusia kilpailijoita.⁴⁵⁻⁴⁶

Uusien yhdistysten määrän kasvu oli seurausta kerhojen perustamishalusta, Karjalan pakolaisten liittymisestä ja paikallisen kulttuuriallon synnyn vaikutuksesta. Yhdistysten määrä johti nuorisotyön pirstaloitumiseen. On huomionarvoista, että artikkelin tekstissä pohdittiin yhdistysten määrään tuomia ongelmia ja kuinka monet niistä lopettivat toimintansa innostuksen hiipuessa. Nuorisoseurajuhlien järjestäminen osoitti kuitenkin seuratoiminnan voiman ja vaikuttavuuden kulttuuriasioissa Leppävirran kunnassa. Kulttuuritoiminnan edistämiseksi kirjojen lukemisen levittäminen koettiin kerhossa tärkeäksi. Kerho osallistui edellisenä vuonna kirjakaupan näyttelyyn, jossa kerho vahvisti yhteyksiään kunnan kirjakulttuuriin.⁴⁷ Näyttelyn tarkoituksena oli todennäköisesti lisätä Leppävirran kunnan asukkaiden kiinnostusta ajatukseen museon perustamisesta kulttuuritoimintana. Vaikka nuorisoseuran kotiseutumuseon edistäminen kärsi kirjaston perustamisesta, seura näki tärkeäksi tukea kunnan kulttuuria muilakin tavoin.

Nuorisoseurojen jäsenmäärän väheneminen huomattiin, kun Leppävirran nuorisoseurassa nähtiin vakituisten jäsenten ikääntyminen vuonna 1959 ja pelättiin seurojen jäävän historiaan silloisen jäsenkadon jälkeen. Kerhon ongelmana oli uusien nuoriso-ohjaajien kasvava tarve sen sisällä.⁴⁸ Tämän ongelman ratkaisemiseksi kerho tunnisti tarpeen uudistumiselle sen sisällä sekä ulkopuolella. Tanssin lisääminen ja toiminnan nykyaikaistaminen mahdollistaisi sukupolvenvaihdoksen kerhossa. Lisääntynyt kilpailu pakotti kerhon todennäköisesti muuttamaan jäsenhankintastrategioitaan ja tapoja, joilla se osallistui kulttuurinsa ylläpitämiseen. Sodanjälkeinen innostus hiipui ajan myötä, ja nuoret liittyivät kerhoon yhä harvemmin. Nuorisoseura joutui vaikeuksiin 1950-luvun lopulla nuorten vähäisen osallistumisen vuoksi. Nuoriso-ohjaajista oli lisäksi pulaa ja seuran toiminta nähtiin nuorison silmissä vanhanaikaiselta. Uhkaksi nousi myös nuorisoseurojen ulkopuolella olevien nuoriso yhdistysten määrän

⁴² LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 3. osa 2, 103–104

⁴³ Hovi 1995, 631

⁴⁴ LKK. Lyyli Sutisen. Kirja 3. osa 2, 63,67

⁴⁵ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2 osa 2, 22

⁴⁶ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 5. osa 2, 118–119,133–134,137

⁴⁷ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 5 osa 2, 30–31

⁴⁸ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 166

kasvu. Ne vähensivät nuorten osallistumista Leppävirran nuorisoseuran toimintaan 1960-luvulle tultaessa.⁴⁹

Nuorisoa yritettiin aktivoida uudelleen, jotta jäsenmäärää saataisiin lisättyä edellä mainituista syistä. Tähän liittyi muun muassa nuorisotoiminnan järjestäminen, kuten kutsuvierasillat. Sukupolvenvaihdokset olivat näkyviä, jäseniä oli vaikeampi löytää ja nuorten muuttoliike pois paikkakunnalta häytti monia kulttuurihankkeita. Uuden sukupolven "vähenvä sivistyneisyys" huolestutti vanhempia kerhon jäseniä, ja muuttuva kulttuurimaisema merkitsi sitä, että kerhon alkuperäiset ihanteet olivat muuttumassa. Uuden sukupolven uskottiin unohtavan aikaisemman työn, ja museohanke lakkaisi kokonaan, kun vanhemmat jäsenet kuolisivat. Tämän estämiseksi nuorisotyökomitea järjesti vuonna 1959 nuoriso-ohjaajakurssin, jonka tavoitteena oli saada seuraan edustajia ja uutta verta, joka jatkaisi kulttuurihankkeiden tukemista.⁵⁰ Voidaan nähdä kunnan kerho- ja seuratoiminnan olleen käsikädessä kulttuuritoiminnoissa ja jäsenten määrän pudotus oli kulttuurisesti ongelmallinen kotiseutumuseon perustusprojektin edistämiseksi. Kotiseutumuseon avaamisen jälkeisenä aikana seura sai uutta puhtia ja uusia jäseniä rekrytoitiin sukupolvenvaihdoksen myötä, jolloin vanhat isänmaallisuutta tukevat ihanteet poistettiin ja muutettiin nuorisoa tukevaksi toiminnaksi.

Seuran värväyspolitiikan muutos nähtiin tärkeänä selviytymiskeinona Leppävirran muuttuvassa nuorisokulttuurissa. Seuran nuorisotyön pitkäjänteinen sitoutuminen kunnan kulttuuriin nostettiin esiin seuran vuosikokouksessa. Seuran johtokunta 1960-luvulla koostui vielä vanhemmasta sukupolvesta. Samana vuonna seura onnistui kuitenkin rekrytoimaan uusia nuoriso-ohjaajia.⁵¹ Jäsenmäärän väheneminen todennäköisesti nopeutti kotiseutumuseon perustamishankkeen loppuunsaattamista. Nuorisoseurassa pelättiin, että hanke katoaisi kokonaan seuran lakkauttamisen seurauksena. Pelko jäi lopulta lyhyeksi, kun kunnan omistamaa viljamakasiinia alettiin kunnostaa kotiseutumuseoksi loppuvuodesta.

Lyyli Sutinen kommentoi nuorisoseuran muuttuvia ihanteita ja piti sitä luonnollisena osana sukupolvenvaihdosta. Samalla hän kommentoi nuorisoseuran kulttuurista merkitystä Leppävirran kulttuurihistoriassa ja sen panosta nuorison kasvuun. ”Nuorisoseura on jättänyt taakseen kulttuurikasvatuksen kouluille nuorten henkisen kasvun hyväksi.” ja ”Nuorisoseura tulee aina olemaan osa seurakunnan historiaa ja kuvaa, miten nuoruusaikamme pyrki kuvaamaan sen ajan historiaa tuleville sukupolville”.⁵² Nämä kommentit kuvaavat hyvin sitä, miten Sutinen näki nuorisoseuran tulevaisuuden ja sen osallisuuden Leppävirran

⁴⁹ Hovi 1995, 632–634

⁵⁰ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 125

⁵¹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 187, 195, 197

⁵² Hovi 1995, 635

nuorisotoiminnassa.

Paikallishistoriallisen museon merkitys nähtiin seuran tehtävänä paikalliskulttuurin edistämässä. Osallistuminen Suomen itsenäisyyden historian vaalimiseen nähtiin kotiseutumuseon perustamisen ja aineiston keräämisen myötävaikutuksena. Seura koki edistävänsä Suomen itsenäisyyden historiaa tuomalla osan historiakulttuurista jokaisen kunnan asukkaanelottuville.⁵³

3.1. Kerätty museoaineisto

Alueen oppilaat ja yhteiskoulun rehtori tukivat esineiden keräämistä museota varten. He olivat keränneet esineitä ja luetteloineet tai pyytäneet omistajia säilyttämään esineitä museon valmistumiseen asti.⁵⁴ Artikkelissa kuvataan, miten osa esineistä on jo siirretty kansallismuseoon. Yleisesti ottaen ennen paikallishistoriallisia museoita rakennettaessa monet esineet siirrettiin valtakunnallisiin museoihin ja ne saattoivat vaurioitua kuljetuksen aikana. Esineiden siirto oli yksi syy, miksi Sutinen ja nuorisoseura halusivat hankkeen onnistuvan kotikunnassaan.

Sisällissota loi tarpeen muokata paikallista kulttuuria ja asenteita siihen, millaisia esineitä kerättiin sodan jälkeisenä aikana paikalliseen museokokoelmaan. Tulevaisuuden museoesineitä kerättiin vähemmän, sillä vasemmiston katsottiin edustavan hävinnyttä puolta eikä heitä edustavia esineitä koettu tarpeelliseksi kerätä museokäyttöön.⁵⁵ Alkuperäinen kielteinen suhtautuminen punaisiin vähensi mahdollisuutta edistää kunnallista kulttuuria. Mahdollisuuden laajentaminen keräämään lisämateriaalia punaisten kokoelmiin toi lisää materiaalia tulevaan kotiseutumuseoon. Tämä ajanjakso jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi, sillä talvisodan luoma yhtenäisyys palautti keskittymisen kaikkiin kunnalliskulttuurin osa-alueisiin, eikä lahjoitusten kannalta ollut väliä, mistä esineistö oli peräisin.

Leppävirran kansallispuvut nähtiin erittäin tärkeäksi aineistoksi kotiseutumuseolle. Museon perustamisen alkuvaiheessa syntyi ensimmäinen kansallispuvu vuonna 1920.⁵⁶ Uusien pukujen säilyttämisen ja tallentamisen merkitys näkyi nuorisoseuran keräämässä aineistossa. Näyttelyssä oli esillä suurin osa kansallispuvuista, jotka luotiin perustamisen ja avajaisien välisenä aikana. Tämä osoittaa halun esitellä kunnan paikallista kulttuuria yleisellä

⁵³ Hovi 1995, 321

⁵⁴ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 4. osa 1, 137

⁵⁵ <https://leppavirta.fi/wp-content/uploads/2023/03/opettajien-paketti.pdf>, 23–24

⁵⁶ <https://leppavirrankirjasto.fi/2020/08/24/leppavirran-kansallispuvu-50-vuotta/>

tasolla ja antaa kuvan yhteisöstä, joka välitti nykyisten aarteiden säilyttämisestä tuleville sukupolville. Vanhempien sukupolvien muistelujen sisällyttäminen uutiskirjaan on esimerkki Sutisen ja nuorisoseuran tavoitteiden välisestä yhteydestä. Nykytuntemuksen tallentaminen ja kunnan kulttuurin ja sivistyksen edistäminen.⁵⁷ Muiden nuorisoseurojen toiminnan tallentaminen havainnollistaa seurojen välistä yhteistyötä ja Sutisen läheisyyttä seuran toimintaan. Myöhemmin museoon siirrettyihin esineisiin kuului muun muassa vanha piano, jonka kerrotaan kuuluneen Minna Canthin omistukseen.⁵⁸

Museoesinekokoelman perustamiseksi komitea otti yhteyttä peruskoulujen opettajiin kiertokirjeellä. Osa kouluista oli kuitenkin jo luetteloinut museoesineitä oppilaidensa kanssa. Kuvailtiin, että monet esineet olivat luetteloinnin loppuvaiheessa. Museoesineet kuljettiin rakenteilla olevaan museoon keräyspaikoilta kunnallisilla kuorma-autoilla. Vaikka kunta osallistui vain vähän perustusten varmistamiseen, se osallistui aktiivisemmin museon avaamiseen ja sen rakentamiskustannusten pienentämiseen. Leppävirran kirkon luonnokset löytyivät 30. kesäkuuta 1959 poltettavien papereiden joukosta. Sutinen oli pelastanut nämä piirustukset ja väitti, että ne oli annettu hänelle suuren museomateriaalin mukana, kun kirkon arkkitehti kuoli.⁵⁹ Historiallisen aineiston mahdollinen polttaminen antoi Sutiselle keinon tuoda paikallismuseon perussopimusasiaa uudelleen julkisuuteen. Sutinen korosti löydöstä kertovassa artikkelissa museokysymyksen kiireellisyyttä, sillä hänen kotinsa oli täynnä museoesineitä ja monet talot odottivat jo, että museo ottaisi ne säilytykseen.

Varkaus-sanomalehti kertoi 12.9.1959 Kansallismuseoon lähetetyistä antiikki-, raha- ja metallikokoelmista sekä Varkauden museolle lahjoitetusta valokuvakokoelmasta.⁶⁰ Leikattu uutisartikkeli osoittaa Sutisen huolen siitä, että Leppävirralla säilytettävälle esineille koituisi samanlainen kohtalo. Ajan myötä tarve kotiseutumuseolle kasvoi esineistön karttuessa. Varkauden museo osoitti, että pienikin kaupunki voi ylläpitää kulttuurikohteita. Monissa taloissa oli paljon esineistöä museoon kerättäväksi. Kansan Sanan artikkelissa kerrottiin esimerkiksi Luomanmaaharjun isännän talosta löytyneen 40 erilaista esinettä, jotka voitiin lahjoittaa kotiseutumuseoon. Museoon lähetetyt esineet olivat joskus erikoisempia kuin arkiset maanviljelys- ja taloustarvikkeet. Jokeen heitettyä ikiliikkujaa etsittiin, mutta sitä ei löytynyt, sen sijaan löytyi tilikirja vuodelta 1864.⁶¹ Artikkelissa kerrotaan eräästä "allekirjoittaneesta" henkilöstä, joka oli ottanut tehtäväkseen etsiä ja kirjata ylös esineitä, jotka olisivat lahjoituksen arvoisia

⁵⁷ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2 osa 2, 9

⁵⁸ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 3. osa 1, 44

⁵⁹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 137

⁶⁰ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6,165

⁶¹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 7. osa 1,21

museolle. Isoin luovutettu esine museolle oli Nikkilänmäen kirkkovene museolle, joka kuljetukseen tarvitsi odottaa parempia kelejä.⁶² Leppävirran kirkon arkkitehdin kuoleman jälkeen lahjoitettiin museolle osa vainajan jäämistöstä. Siihen kuului kirkon luonnoksia, vanhoja kirjoja esimerkiksi vuodelta 1829, mattoja, uuneja ja muita työkaluja.⁶³ Savon Sanomissa 11.09.59 julkaistussa artikkelissa kerrotaan vanhasta lakikirjasta, joka oli 200 vuotta vanha. Samalla kerrotaan lakikirjan kehityksestä aina 56-vuoden uudistukseen asti.⁶⁴ Esinekokoelma valmistui 15.08.61. Esineiden vastaanotto ja lopullinen järjestely tapahtui syyskuussa ja osa esineistä oli vielä kuljetettava kunnan taholta tai omatoimisesti keräyspaikoilta kotiseutumuseoon.⁶⁵

⁶² LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 7. osa 1, 24

⁶³ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 137

⁶⁴ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 162

⁶⁵ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 7. osa 2,7

4. KUNNAN POLITIIKAN TOIMINTA JA VAIKUTUS PERUSTAMISEN AIKANA

Kunnan toiminta museon perustamiseksi riippui rahoituksesta ja poliittisten muutosten seurauksista. Naisten vahva osallistuminen nuorisoliittoihin ja kunnan toimintaan piti monet hankkeet, kuten Leppävirran paikallishistoriallisen museon valtuutettujen mielessä, kun tuli mahdollisuus käyttää kunnan rahaa sen rakentamiseen. Kunnan päätökset seurarahoituksesta olivat sidoksissa siihen, mitä maaseutuyhdistykset pitivät merkityksellisinä alueen kannalta.⁶⁶⁻⁶⁷ Suurin osa kunnanvaltuutetuista olivat maanviljelijöitä ja maatalousasiantuntijoita museon perustamisen aikana. Heille kysymys kulttuurimuseon rakentamisesta oli toissijainen maan kunnossapitoon ja sodan vaikutuksiin nähden. Kunnan politiikassa keskityttiin maatalouteen, terveyshankkeisiin ja kulttuuriin.⁶⁸

Varsinainen osallistuminen oli lähinnä museon esineistön valinnassa ja rakentamisessa. Museoon valitut esineet olivat maatalous- ja pienesineitä, kuten veneitä tai hevosvaujuja. Esineiden valintaan vaikuttivat myös lahjoitukset ja perhetilojen keräämät esineet. Naisten osallistuminen kunnan toimintaan lisääntyi sodanjälkeisenä aikana, erityisesti kulttuuripahtumiin. Katastrofit toivat kysymyksen museon perustamisesta takaisin niiden tragedioiden muistelemiseen. Esimerkiksi S/S Louhi -aluksen uppoaminen vuonna 1934 järkytti paikallisyhteisöä. Kuolonuhreja oli 34, joista yli puolet oli Leppävirran asukkaita, ja menetys vaikutti syvästi kuolleiden omaisiin.⁶⁹ Osa paikallishistoriallisen museon aineistosta on otettu talteen Louhen hylystä ja kerätty, jotta onnettomuus ei unohtuisi tulevilta sukupolvilta. Rahoituksen kannalta kunnanhallitus päätti vuonna 1936 hylätä Nuorisoseuran avustushakemuksen.⁷⁰

⁶⁶ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 1. osa 1, 17-19, osa 3, 10-11

⁶⁷ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 1. osa 3, 17

⁶⁸ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 3. osa 2, 15,34

⁶⁹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 1. osa 1, 27-30

⁷⁰ Leppävirran Kunnan Kunnalliskertomus 1935, 12

Kunnan avustusrahat keskitettiin enemmän kunnan piirikirjastojen tukemiseen, eikä paikallismuseon tukemista pidetty vielä tarpeellisena.⁷¹ Kansan lukutaidon ja koulutuksen parantaminen meni kunnan näkökulmasta kulttuurin säilyttämisen edelle kunnan politiikassa. Suurin osa vuoden 1939 kulttuurimäärärahoista tästä syystä suunnattiin koulujen toimintaan.⁷² Piirikirjastot olivat yleisin kulttuuritukikohde hallinnolle paikallishistoriallisen museon perustamisen edessä. Piirikirjastojen ylläpitäminen oli kunnalle ensisijainen tavoite. Paikallishistoriallinen museo rajattaisiin kyläalueelle ja piirikirjastot pystyivät toimimaan pienemmillä maaseutualueilla. Vuoden 1944 kuntakertomuksessa sodan tuhojen jälleenrakentaminen ja rahoituksen muutokset näkyivät päätöksessä. Tämä näkyi veteraani-asutusten rahoituksessa, Karjalasta paenneiden asuttamisessa ja siitä aiheutuviassa rasitteissa. Rahoituksen painottuminen sotaleskien ja sotainvalidien hoitoon vei museolta mahdollisuuden saada kunnalta rahoitusta paikallismuseon perustamiseen. Sotaa voidaan siis pitää merkittävänä tekijänä, joka esti museon perustamisen rahoituksen osalta. Vuosina 1920–1935 museo oli vain nuorisoseuran ajatus, eikä sen perustamisesta ollut virallista puhetta kunnanhallituksen puolelta vuosina 1935–1961 eikä erityistä rahoitusta museon ylläpitoon ollut asetettu ennen sen avaamista.

Kunta järjesti museon rahoituksen uudelleen 1950-luvulla, mikä johti muutokseen suhtautumisessa kulttuuripäätöksiin. Kunnan tuki museolle kohtasi monia esteitä.⁷³ Kun rahoitustarpeet siirtyivät sotatuhojen korjaamisesta yleiseen kunnalliseen toimintaan ja hankkeiden tukemiseen, Nuorisoseuralla oli jälleen tilaisuus korostaa kunnanhallitukselle paikallismuseon merkitystä. Museon perustamisajatuksen alkamisesta vuoteen 1952 asti kunnallisessa hallinnossa ei ollut virallista museolautakuntaa. Vasta kun museon perustaminen varmistui, museolautakunnan tarve koettiin tarpeelliseksi ja erityistä rahoitusta museon ylläpitoon ei ollut asetettu ennen sen avaamista.

Leppävirran kunnan politiikka vuosina 1952–1954 keskittyi edellä mainituista syistä maaseudun modernisointiin ja kapitalismin vaikutusten lieventämiseen. Kunnan vasemistolaisuus, maaseudun, työllisyyden ja pienviljelijän rooli modernisoituvassa kunnallisessa toiminnassa oli vallitsevaa. Kansalaisia varoitettiin porvariillisuudesta ja veronkorotuksista.⁷⁴ Puoluemuutoksia ei juurikaan tehty ja kulttuurin painopiste oli lähikirjastoissa ja peruskoulutuksessa, kuten pienissä kouluissa. Koulutus- ja kulttuuriasiat olivat kokousten pääaiheita, eikä museon perustamista otettu esille. Paikallishistoriallisen museohankkeen rahoitus tuli kunnalta vasta sitten, kun museon paikka oli varmistunut ja museo oli saanut yleisen kannatuksen.

⁷¹ Ks. Liite 1. Terminologia

⁷² Leppävirran Kunnan Kunnalliskertomus 1939, 32

⁷³ Leppävirran Kunnan Kunnalliskertomus.1950,25–50

⁷⁴ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 3. osa 2,15,34

Kunnanhallitusantoi historia- ja museotoimikunnalle tehtäväksi laatia suunnitelman vuonna 1952 museon perustamiseksi.⁷⁵ Näiden suunnitelmien perusteella kunnanvaltuusto päätti vuonna 1956 muuttaa tekstissä mainitun viljamakasiinirakennuksen museoksi.⁷⁶ Vuonna 1961 paikallishistoriallisen museon käyttöön ostetun entisen viljamakasiinin kunnostaminen ja muuttaminen oli toimikunnan ensimmäinen työn kohde. Tärkeimpänä tehtävänä pidettiin yhteydenottoa Suomen museoliittoon ja muinaistieteelliseen toimikuntaan ohjeiden ja ammattitaitoisen asiantuntijan hankkimiseksi museon sisustukseen ja järjestämiseen.⁷⁷

Piirikirjastojen ja koulujen lisäksi rahoitusta vaadittiin hoito- ja sairaalatoimintaan. Koulujen tukeminen tuli kuitenkin myöhemmin tarpeeseen, kun museolle kerättiin aineistoa. Kulttuurin tukeminen herätti nuorten ja koululaisten keskuudessa halun osallistua paikallisen kulttuurin säilyttämiseen. Lisäksi museon perustamisen alkuvaiheet olivat vaikeita sodan ja taloudellisen epävakauden vuoksi. Nuorisoyhdistys ei saanut tarvitsemaansa rahoitusta paikallishistoriallisen museohankkeensa eteenpäin viemiseksi. Vuoden 1955 lehtiartikkelissa valetettiin museohankkeen hidasta etenemistä. Osa perustamisvaiheen aloittajista oli kuollut. Lyyli Sutinen kuvaa tekstissä tehtäväkseen jatkaa kulttuurityötä. Käynnistämisen haasteeksi kuvataan varojen puute, ja hänen mukaansa "vähemmän tärkeää toimintaa" tuetaan rahastoista, mutta ei nuorisoseuran ylläpitämää museota.⁷⁸ Artikkelissa hän vaikuttaa turhautuneelta ja kuvailee seuran saaneen "arvotonta kohtelua" rahoituksen puutteen vuoksi. Kirjastotoiminnan ja ympäröivien pienten kylien painottaminen kulutti kunnalta ylimääräistä rahaa. Toinen museon perustamisen hitauteen vaikuttanut tekijä oli kirjastoja ylläpitävä kunnan hallinto-osasto. Kyläkirjastojen ylläpitäminen vei kunnalta ylimääräistä rahaa. Sen tehtävänä oli tukea museon perustamista luomalla virallinen asema nuorisoyhdistyksen perustamista varten. Museon keräämä aineisto havainnollistaa hyvin kunnan silloista elämää maaseutuyhteisönä.

Kunnan omistuksessa ollut viljamakasiini avasi museon toteutumisen käytännössä vuonna 1958. Museohanketta kuvailtiin hitaaksi, ja monet sen aloittajista kuolivat ennen museon perustamista eivätkä saaneet sitä valmiiksi. Tämä johti alkuperäisen motivaation hitaaseen katoamiseen Nuorisoseuran hallituksesta. Kuolleiden lisäksi osa jäsenistä oli ajan myötä muuttanut pois kunnasta. Muualle muuttaneet säilyttivät toiveen siitä, että paikkakunnalla olisi jotakin sellaista, jonka avulla he voisivat nähdä alkuperäisen kunnan historian museon kautta unohtamatta sitä.⁷⁹ Kunnan asukkaita kehoitettiin osallistumaan museon

⁷⁵ KS. Liite 1.t terminologia

⁷⁶ Hovi. s 631–632. Liite 1

⁷⁷ Leppävuiran Kunnan Kunnalliskertomus 1961, 29

⁷⁸ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 4.osa 1, 137

⁷⁹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 5. osa 2, 58

perustamiseen viittaamalla onnistuneisiin yhteisötapautumiin. Samaa lähestymistapaa pidettiin hyvänä vaihtoehtona museohankkeelle, joka vähentäisi kunnan rahoitusosuutta.

Kunnanvaltuusto myönsi vuonna 1958 kotiseutumuseon rakentamiseen 150 000 markan määrärahan kotiseutumuseon rakentamiseen. Rahoituksen tarkoituksena oli aloittaa viljamakasiinin muuttamisen museoksi. Varkauden Lehdessä 3.1.1959 mainitaan arkkitehdin valinnasta kunnan puolelta, joka toimisi myös teollisuusneuvoksena. Rankennuksen aikana esineitä säilytettiin edelleen kansakouluissa, kunnes museo olisi valmis ottamaan ne vastaan.⁸⁰ Projektin edistämiseksi käytettiin hyväksi kunnan 56-luvulla ostamaa viljamakasiinia, joka maksoi kunnalle 800 000 markkaa. Makasiini odotti kunnostamistaan kirkonkylän keskustassa kuntapäätöksen edetessä. Syynä makasiinin valinnalle oli sen rakennus vuosi 1848 joka nähtiin iällisesti sopivaksi kohteeksi muuttaa Leppävirran kotiseutumuseoksi.⁸¹

Kunnan osuus perustamisprosessissa oli loppuvaiheessaan 60-luvulla nuorisoseuran peloista huolimatta. Arkkitehti sai valmiiksi nykyisen museon piirustukset ja työt museon rakentamiseksi voitiin aloittaa. Rakennuksen lopullinen ulkoasu oli kaksikerroksinen rakennus, jonka pohjakerroksessa oli keskuslämmitys.⁸² Museon rakentamisen valmistumisen myötä toivottiin, että perustamisen sekä avajaisten jälkeen kaikki kunnassa löydetyt historialliset esineet tallennettaisiin sekä luovutettaisiin valmistuneeseen museoon. ”Vaatimatonkin esine voi kertoa paljon pitäjän entisyydestä.” Tämä Varkauden lehden lausahdus 60-luvulla kuvaa esineistön säilyttämisen toivomista.⁸³ Nuorisoseurassa pidettiin 7.3.1961 vuosikokous, jossa tavoitteena oli tuoda päätös seuran osallisuudelle sekä varmistaa museon perustaminen hoitamisen siirto täydellisesti kunnalle sujuisi ongelmitta.⁸⁴ Museon rakentamisen varmistuttua ja siirryttyä kunnan haltuun seuralla ei ollut enää tarvetta keskustella aiheesta muuten kuin osallistua esineistön asettamiseen tai museon työntekijän hakuun, johon Sutinen valittiin.

Vuonna 1961 kotiseutumuseo oli vähitellen kunnostettu työllisyystyönä.⁸⁵ Sisäpuolen muutos työt olivat vielä kesken ja sisätilojen muutostyöt olivat vielä kesken vuoden alkupuolella. Arvokkaista esineistöistä tuli museon oma osasto. Samana vuonna Leppävirran kunnan historia- ja museotoimikunta piti ensimmäisen kokouksensa kunnan virastotalossa. Toimikunnan jäseneksi valittiin Lyyli Sutinen. Kokouksen aiheena oli rakenteilla olevan museon sisustaminen, joka katsottiin tarpeelliseksi. Tavoitteena oli luoda kuva museosta, joka kuvastaisi kattavasti seurakunnan menneisyyttä. Samalla toimikunta teki opintomatkan

⁸⁰ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 49

⁸¹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 217

⁸² LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 238,240

⁸³ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 248

⁸⁴ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 7. osa 1,5

⁸⁵ Ks. Liite 1.terminologia

Rautalammen kotiseutumuseoon, todennäköisesti tutustua kseen esimerkkiin museon sisustuksesta.⁸⁶Toimikunnan syntyessä museon perustaminen siirtyi kokonaan kunnan hallintaan ja pois nuorisoseuran vastuulta. Toimikunnan perustamisen myötä museon perustaminen siirtyi kokonaan kunnan vastuulle ja pois nuorisoseuran vastuulta. Samana vuonna käytiin neuvotteluja museosta Kansallismuseon edustajien kanssa, minkä jälkeen 23. toukokuuta pidettiin tulevan museon ja historiatoimikunnan välinen neuvottelutilaisuus. Tapaamisen jälkeen tutustuttiin Vokkolan vanhaan kartanoon ja sen pihapiiriin sekä mahdollisten tulevien museorakennusten paikoille. Lisäksi oli vielä tarkoitus tutustua mahdollisen näkötornin paikkaan Kauppilänmäellä.⁸⁷ Yli 1000 esinettä numeroitiin museota varten 19.8.1961 ja luetteloinnin suoritti Lyyli Sutinen. Museotoimikunta piti 10 kokousta, mikä kertoo museon perustamisen ja rakentamisen kiireestä. Museon lopullinen pinta-ala oli 600 m². Esineet odottivat vielä museotoimikunnan ryhmittelyä. Museotoimikunta suunnitteli myös ulkoilmamuseon perustamista, johon oli merkitty suurempia esineitä. Kustannukset olivat 4,5 miljoonaa markkaa, ja rahoitus tuli kunnan varoista, ja työ oli kunnan aloitteesta.⁸⁸Innostus museota kohtaan oli suurta, ja paikallishistoriallinen työ näyttää saaneen vauhtia museon rakentamisen edetessä.

4.1.Kotiseutumuseon sijainti ja rakentaminen

Museon perustamispaikka ei ollut yksiselitteinen tapaus, sen suunniteltu sijainti ja ulkonäkö muuttuivat ajan myötä. Tontti ja maa-alue oli ostettu jo vuonna 1939. Materiaalia päätettiin kuitenkin kerätä lisää, ja vanhojen asukkaiden muistojen ja elämäntarinoiden keräämiseksi järjestettiin kotiseutuiltoja.⁸⁹ Sutisen aktiivinen osallistuminen seurantaan ja rahoitukseen vaikutti paljon, miten nuorisoseura osallistui kotiseutumuseon rakentamispaikkaan. Vaikka sitä ei lopulta rakennettukaan seuran ostamalle tontille. Sodan aikana Kauppilänmäen alueesta tuli ilmavalvonta-asema, mikä lykkäsi museon tontin kysymystä sodan jälkeiseen aikaan.⁹⁰

Vuonna 1955 Leppävirran kotiseutumuseota odotettiin rakennettavaksi Kauppilänmäen tontille.⁹¹Kirkon läheisyydessä ollutta makasiini rakennusta pohdittiin jo kuitenkin 1950-luvulla museorakennukselle olevan käytännöllisempi paikka. Viljamakasiini katsottiin

⁸⁶ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 290

⁸⁷ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 7. osa 1. 40

⁸⁸ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 7.osa 1,93.100

⁸⁹ Pyrkijä: nuorison rientojen kannattaja, 01.03.1939, nro 5, 11

⁹⁰ Hovi 1995, 631

⁹¹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 4. osa, 137

hyväksi paikaksi museota varten, koska se oli kulttuurisesti "kunniapaikka" ja sopi maalaismu-
seolle. Vasta-argumenttina aiheeseen nousi ostetun tyhjän tontin kohtalo, jos museo perustet-
taisiin muualle. Ostetulle tontille ehdotettiin näköalatornin rakentamista, koska Kauppilanmä-
keä pidettiin hyvänä sijoituspaikkana näköalan takia.⁹² Tonttikeskustelu osoittaa, ettei museon
paikka ollut selkeä asia pitkällä aikavälillä museon perustamisen aikana. Toisen rakennuspai-
kan tullessa vaihtoehdoksi nousi esille kysymykset lopullisen museopaikasta.

Varkauden Sanomalehti 21.04.1956. Vuonna 1956 kotiseutumuseopaikan päät-
täminen oli pysähdyksissä. Syyksi nousi nuorisoseuran varojen puute ja sen vuoksi tontti jäi
tyhjiilleen. Vaikka paikalliskoulujen keskuudessa vallitsi yhteishenki lahjoittaa ja kerätä esi-
neitä, keräys kohtasi ongelmia esineiden hajanaisen sijainnin vuoksi. Yhdistyksen jäsenet tur-
hautuivat 1950-luvulla hankkeen hitaaseen ja jopa pysähtyneeseen etenemiseen innostukses-
taan huolimatta. Museoyhdistyksen toimikunnan jäsen Sutinen ja muut nuorisoseuran jäsenet
pitivät yhdessä kunnanvaltuuston kanssa 10 kokousta museon sijainnista.⁹³

Lopullisesti päätös museon sijainnista tehtiin 30.05.1956 ja siitä mihin se perus-
tetaan. Kunnanhallitus osti toisen osapuolen omistaman viljamakasiinin ja osto sai paljon kan-
nattajia mahdollistaen lopullisen perustuspaikan museolle.⁹⁴ Perustaminen siirtyi tonttikysy-
myksen ratkaisusta esineistön keruuseen ja makasiinin muuttamiseen museoksi. Museon kehi-
tys tämän jälkeen alkoi muuttua rakentamisen toteuttamisesta avajaisten järjestelyyn. Museon
perustamisessa siirryttiin maakysymyksen ratkaisemisesta esineiden keräämiseen ja rakennuk-
sen muuttamiseen museoksi. Tämän jälkeen museon kehittäminen alkoi muuttua rakennuksen
rakentamisesta avajaisten järjestämiseen. Perinnemuseohanke eteni arkkitehdin luonnoksen
kautta vuonna 1959, mikä johti vanhan viljamakasiinirakennuksen purkamiseen. Hankkeeseen
varatut rahat eivät kuitenkaan riittäneet museon alkuperäisen ilmeen luomiseen. Tavarat olivat
joko Sutisen tai eri kansakoulujen omistuksessa, kunnes museo perustettiin. 1960-luvulla hän
oli mukana kunnallisen arkiston kunnostamisessa.⁹⁵⁻⁹⁶

Museon rakentamista varten kunta päätti antaa lisävaroja ja suorittaa sen työllii-
syytyönä.⁹⁷ Museoon tarvittavien esineiden keräämistä varten hankittiin varastointiajoneuvo.
Lopulliset varat museon rakentamiseen olivat jopa kaksi miljoonaa markkaa.⁹⁸ Rahoituksen
määrä osoittaa tilanteen olevan täydellinen rakentamiselle, eikä aiemmin ostettu tontti lopulta

⁹² LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 4. osa 1,137

⁹³ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 4. osa 1, 189

⁹⁴ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 4. osa 1,204

⁹⁵ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 2, 33

⁹⁶ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 2,34

⁹⁷ Ks. Liite 1. terminologia

⁹⁸ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 6, 241.248

ollut enää ajankohtainen 1960–1961 luvuilla. Tyhjäksi jääneelle tontille toivottiin kuitenkin myös jonkinlaisen ulkoilmamuseon rakentamista. Museon sisustussuunnitelma hyväksyttiin vuonna 1961. Rakennustöiden sisustustarpeet saatiin alennuksella, mikä oli lopullinen vahvistus museon lopulliselle sijoituspaikalle. Yrjö Laine-Juva toimi museon arkkitehtina, rakennussuunnittelijana ja teollisuusneuvoksena.⁹⁹

Lopulta Sutinen kuitenkin hyväksyi, että museohankkeen loppuunsaattaminen oli tärkeämpää kuin ideaalimuseon rakentaminen ilman sitä. Museoon onnistuttiin vuonna 1961 keräämään tulevaan museoon 1000 museoesinettä. Arkistonhoitajana ja museota kertovassa uutisessa Sutinen esittelee yhtä museo esinettä. Osa esineistössä on jo tässä vaiheessa siirretty museoon avajaisia varten. Esineistö tarvitsi vielä ryhmittelyä ja asiantuntija-apua Suomen Museoliitolta. Museotoimikunta vielä tuona hetkenä suunnitteli ulkoilmamuseota. Oman museon saaminen kuvataan saaneen suurta kannatusta.¹⁰⁰ Ulkomuseoalue jäi lopulta rakentamatta varojen puutteen vuoksi. Nuorisoseuran ostaman tontin kohtalo jäi ratkaisematta ja on tänäkin päivänä tyhjillään.

4.2. Kotiseutumuseon toiminnan alkuaskeleista avajaisiin

Museo oli ratkaisevassa vaiheessa 1961 ja museo saatiin valmiiksi kesäkuussa samana vuonna. Muualla säilytettyjä museoesineitä alettiin siirtämään uuteen kotiseutumuseoon sen avajaisia varten. Vastaanottajana esineille toimi Lyyli Sutinen. Leikekirja-artikkelissa kommentoidaan museonperustamisen eri vaiheita. Kokonaistulos kerätyistä esineistöstä nähtiin siinä tyydyttäväksi ja isompia esineitä kuten Moninmäeltä luovutetut vankkurit katsottiin hyväksi lisäksi museolle. Perustamisessa tässä vaiheessa on ainoastaan saadun esineistön luettelointi ja järjestely.¹⁰¹ Vaikka museosta ei tullut artikkelin toiveiden mukaista, näkyy Sutisen tyytyväisyys museon toteutumiseen. Seuraavana vuonna vielä ennen avajaisia sisustukset piti järjestää, että saataisiin ”museon tunnun” saamiseksi kävijöille.¹⁰² Avajaiset pidettiin kotiseutumuseon yhteydessä. Lisäksi museoliiton hyväksyntä tuotiin museolle virallisesti. Sutinen oli kiintynyt kotiseutumuseoon, hän näkee jokaisen luovutetun tavaran edustavan historiallista tarinaa. Tässäkin tapauksessa ”museohenki” on vahvana ja avajaisten lähestymistä odotellaan varautumalla ja loppujärjestelyjä tekemällä. Avajaiset antoivat hyvän vaikutuksen, sillä

⁹⁹Leppävirran Kunnan Kunnalliskertomus 1961, 30

¹⁰⁰ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 2,12

¹⁰¹ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 2,40

¹⁰² LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 2,44

kotiseutumuseo liitettiin marraskuussa Suomen museoliiton jäseneksi.¹⁰³

Sutinen erosi sihteeri virastaan vuonna 1962 ja hän sai ansiomitalin mittavasta kulttuuripanostuksestaan. Hän sittemmin siirtyi samana vuonna avautuneeseen kotiseutumuseoon museon hoitajaksi.¹⁰⁴ Avajaisten aikana kerrottiin lyhyesti kotiseutumuseon perustamisen vaiheita ja ideana syntyä, joka sai alkunsa ennen talvisotaa. Sodan taloudelliset lamat ja museoon saatava aineisto ja rahoitus oli hidasta ja muiden ongelmien vuoksi sittemmin viivästy. Avajaisissa esiteltiin Sutisen keräämiä valokuvia ja ensimmäiseen kerrokseen sijoitettuja esineitä. Muutamalle sadalle esiteltiin kahden kerroksen esineistöä. Kunnanvaltuusto ja naapurikuntien museon edustajia kuului tähän ryhmään.¹⁰⁵ Avajaisten hetkellä esineistöä olivat vanhat kirjat, maataloudentyövälineitä, metsän hoito- ja hakkuuvälineistöä sekä puisia lasten kylpyammeita. Lisäksi museoon vinttikerrokseen siirrettiin tavaraa, joka ei kestä kylmäsäilytystä.¹⁰⁶ Kotiseutupäivien kunta teemaa pidettiin todennäköisesti sopivana museon avajaisiin aikaisemmin onnistuneiden juhlien takia.¹⁰⁷ Museo oli valmis 13.01.1962 ja ainoastaan sisustusta koskevat korjaukset ja ”museon tunnun saaminen” koettiin viimeiseksi haasteeksi museon viimeistelyksi ennen sen avajaisia. Maaliskuussa museo lisäsi itselleen kaivososaston ja esineistö oli tuossa vaiheessa noin 3000 klp. Sisustus oli kuitenkin puutteellista ja haluttiin taiteilija saapuvan värittämään museon sisätiloja.¹⁰⁸ Kotiseutumuseoon palkattiin samalla työntekijät ja rahoitettiin kalusto ja esinekeräys, vesihuolto ja avajaisjuhla kulut.¹⁰⁹ Vaikka nuorisoseura oli osallisena museon perustamisessa, virallisesti museon toiminta oli siirtynyt kunnanhallinnon päätäntävällän alaisuuteen.

Avajaiset vietettiin 10.06.1962 ja museon aineistokokoelmaa keräsi noin 2500–3000 henkilöä. Suuri ihmismäärä osoitti halua kunnalliskulttuurin vaalimiseen sekä intoa kerätä sitä talteen leppävirtalaisessa kuntayhteisössä. Pitkän perustamisprosessin jälkeen museo nähtiin olevan lahja tuleville sukupolville ja juhlapuheessa kuvattiin sitä ”eläväksi pyhätöksi”. Avajaisissa otetussa valokuvassa oleva Lyyli Sutinen kertoo perustamisen eteen tehtyä työtä, sen kulminoitumista pitkällisen aineistokeräykseen sekä yhteistyötä lautakunnan ja seurojen kanssa.¹¹⁰ Viljamakasiini kunnostettiin museokäyttöön vuosina 1960–1961, jonka aikana kerätty esineistö siirrettiin säilytyspaikoista kotiseutumuseoon avajaisia varten.¹¹¹ Päivämääräksi

¹⁰³ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 2, 46

¹⁰⁴ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 2, 41

¹⁰⁵ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 2, 47–49

¹⁰⁶ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 2. osa 2, 45

¹⁰⁷ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 3. osa 1, 29

¹⁰⁸ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 7 Osa 2, 46, 49, 100

¹⁰⁹ Leppävirran Kunnan Kunnalliskertomus 1962, 88–89

¹¹⁰ Leppävirran kotiseutumuseo 55 vuotta avajaisista: 10.6.1962–9.6.2017. Museon toimintaa 1962–1970.3, 11–12

¹¹¹ Hovi 1995, 632

valittu kotiseutujuhla oli yhtenäisen teeman lisäksi keino vahvistaa Leppävirran kulttuuritunnetta. Avajaiset sekä vapaapäisy ilmoitettiin Savo lehdessä 5.6.1962. Lehti kirjoitti avajaisista myöhemmin 12.6 avajaisiin valmistetusta runosta. Avajaisjuhlan puheessa tarkennettiin kulttuurin säilytettävyyden tärkeydestä ja tapojen, sekä työkkulttuurin säilymistä hyvin uuden museon perustamisen ansiota. Menneiden sukupolven työn säilyttäminen oli puheessa mainittu myös. Juhlan päätyttyä kutsuvieraat pääsivät etukäteiskierrokselle. Lisäksi kiitettiin kaikkia, jotka olivat luovuttaneet esineistöään kotiseutumuseoon talletettavaksi.¹¹²Savon sanomat 12.6 käytti uudelleen ”elävä pyhättö” termiä avatusta museosta.

Ensimmäisessä museokerroksessa oli Kotalahden kaivososasto ja veneet, työkalut, karjatalousesineet, kartanonurkkaus ja tekstiilit. Toisessa kerroksessa metsästys- ja kalastusvälineitä. Esillepanossa oli pyritty ”havainnollisuuteen ja selkeyteen”. Avajaisissa Sutinen esitteli museon sisällä kerättyä esineistöä. Suomen Sanomat 14.6 käytti myös hyväkseen pyhättö mainintaa puheesta. ”Museo on esinepyhättö, jossa palvotaan menneiden sukupolvien työtä”. Vanhimpia esineitä oli kampakeraamiselta kaudelta Moninmäeltä. Osa kävijöistä kuitenkin näki museon olevan muodoltaan ”alkeellinen”.¹¹³Museoaineistot, jotka esiteltiin avajaisissa, olivat kooste kotiseutumuseon perustamisen vaiheista esittelemällä vanhemman nuoriseuran jäsenien keräämät esineet keräysprojektin kautta saamien tavaroiden kanssa.

¹¹² LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 8 osa 1, 2

¹¹³ LKK. Lyyli Sutisen leikekirjat. Kirja 8 osa 1, 3,14

5. PÄÄTÖSSANAT

Leppävirran kotiseutumuseon perustamisen tie oli pitkä ja vaivalloinen. Alkuvaiheissa ideana syntynyt seutukulttuurin ylläpitäminen esineiden säilytysmuodossa pitkittyi sotien aikana. Ajatus kotiseutumuseosta sai alkunsa kirkonkylän nuorisoseuran osaston piiristä vuonna 1922. Samana vuonna seura perusti kotiseututoimikuntansa, jonka tehtävänä oli museoesineistön kerääminen ja tallentaminen. Toimikunta keräsi esineistöä kirkonkylästä ja sen lähiympäristöstä. Kerätylle esineistölle ei ollut kuitenkaan säilytystä, jonka seurauksena seura osti tontin luvulla 1935. Tontti myöhemmin herätti keskustelua museon lopullisesta paikasta. Pitkällä ajalla nähtiin kuitenkin kunnallishallinnossa panostaa uudelleen rakentamiseen ja paikalliskulttuurin ylläpitämiseen piirikirjastojen kautta museon tukemisen sijaan nuorisoseuran toivomuksista huolimatta. Alkuvaiheissa ideana syntynyt seutukulttuurin ylläpitäminen esineiden säilytys muodossa viivästyi sotien aikana.¹¹⁴

Lyyli Sutinen toimi museon hoitajana vuoteen 1973 ja kuoli 27.1.1985. Hänen osuutensa museon perustamiseen ja sen kokoelmiin keräämiseen oli merkittävä. Nuorisoseuraliikkeessä toimiessaan ja myöhemmin kunnan arkistonhoitajana sekä museonhoitajana. Hänen laajalla leikekirjakokoelmallaan on merkittävä kulttuurinen tehtävä ilmentää vuosikymmenten kulttuurista ajankuvaa ja museonkehittymisen seuraamista. Lehtileikkeet mahdollistivat tutkimuksessani tarkastella museon perustamisen vaiheita eri aikakausilla lehtiartikkeleiden avulla. Mikäli nuorisoseuraliike ja Sutinen ei olisi ollut aktiivisia museon perustamisen aikana museohanke todennäköisesti olisi jäänyt toteutumatta. Hänen kuolemansa jälkeen museota hoitaa nykyään valtion kulttuuriministeriö ja museolautakunta.

Museo oli valmistumisvaiheessa esineistön määrältään Pohjois-Savon suurin. Esineistöä oli 2170 luetteloituna avajaisten aikaan.¹¹⁵ Koulujen ja nuorisoseuran pitkävetoinen

¹¹⁴ Hovi 1995, 631

¹¹⁵ Hovi 1995, 632

osallistuminen museon toteuttamiseen ja esineistön keräykseen mahdollisti museon laajan koelman. Epäsuorasti se vahvisti museon perustamisen mahdollisuuksia. Kerätyllä aineistoille tarvittiin kuitenkin paikka, missä niitä pidetään ja paikallinen museo oli parempi vaihtoehto kuin siirtää niitä kauas kaupunkimuseoihin. Museon rakentaminen tapahtui samanaikaisesti muiden kunnan rakennusprojektien kanssa. Itse ajattelen, oliko kunnan päätös rakentamiseen helpompaa, kun se oli yhdistettynä muiden projektien rahoitusten kanssa?

Nykyään museovirasto antaa paljon tukea varsinkin museoaineiston digitointiin ja kartuttaa Leppävirran kuva-arkistoa, jonka Sutinen aloitti. Asennoituminen museoon itsensä on ajan myötä muuttunut neutraalimmaksi ja sen kokoelmia nykyään ihastellaan kesäisin. Koululaiset sekä muut ryhmät tekevät tutustumiskierroksia sinne. Kotiseutumuseo on auki vain kesäaikana, mutta kierroksia voidaan järjestää tilauksesta myös talvisin.

Kotiseutumuseon idean synnystä perustamiseen odotukset museosta muuttuivat sotien ja kulttuurimuutosten kautta isänmaallisuuden tukemisesta paikalliskulttuuria tukevaksi kohteeksi. Leppävirran kunnan kotiseutumuseon perustamisprosessia voidaan analysoida osana isompaa pienmuseoiden kehitystä. Sen voidaan myös katsoa olleen Leppävirran kulttuurin kehityksen mikrokosmos, jossa nuorisokulttuuri ja kuntaodotukset museoon muuttuivat Suomen itsenäistymisestä 62-luvulle asti. Itse kehitystä voidaan katsoa eritavoin, joko tarinana siitä, miten ulkoiset tekijät kuten sodat voivat hidastaa museoiden rakennusprosessia tai miten kulttuuriset muutokset voivat muuttaa perustamisen odotuksia ja lopullista muotoa.

LÄHDELUETTELO

Alkuperäislähteet:

Hiski <https://hiski.genealogia.fi/hiski/1ayzw3>

Hautatiedot, Leppävirran seurakunta

Sutinen, Lyyli. *Lehtileikekirjat*. Leppävirta: Leppävirran kotiseutumuseo, 2020. Leppävirran kunnan kirjaston kokoelmat. Kirjat 1–8

Pyrkijä: Nuorison rientojen kannattaja. 1939–1937

Kirjallisuus:

Hirvonen, Sini. *Kuka Omistaa Menneisyyden? Vapaaehtoiset Ja Virkamiehet Museotoimijoina*. Jyväskylä, 2011.

Heinonen, Jouko, 2020, ”kotiseutumuseoiden ja muiden paikallismuseoiden synty”, Teoksessa Pettersson, Susanna Kinanen, Pauliina (Toim.) Suomenmuseohistoria, 153–168, SKS Kirjat

Hovi, Olavi. 1995. Leppävirran historia osa 2 Kunnan ja kuntalaisten vaiheita kunnallishallinnon uudistamisesta 1990-luvulle. Leppävirran kunta. 631–635 Kirjapaino Raamattutalo. Pieksämäki

Korhonen Teppo. Historiallinen maatalous Helsingin yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitos, kansatieteen oppiaine. Leppävirran kotiseutumuseo opastusmateriaalia opettajille ja ryhmille. <https://leppavirta.fi/wp-content/uploads/2023/03/opettajien-paketti.pdf> Luettu 10.02.2023

Leppävirran kirjasto. Kirjasto blogi. <https://leppavirrankirjasto.fi/2020/08/24/leppavirran-kansallispuku-50-vuotta/> Luettu 20.03.2023

Leppävirran Kunnan Kunnalliskertomukset 1935.1936 ja 1939–1962

Karvinen. Ann-mari. Henkilökohtainen tiedonanto. Leppävirran kotiseutumuseo 55 vuotta avajaisista: 10.6.1962-9.6.2017. Museon toimintaa 1962–1970. Julkaisu Vuosi. 9.6.2017

Leppävirran kunta. <https://leppavirta.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kotiseutumuseo/> Luettu 15.01.2023

Pettersson, Susanna, et al. *Suomen Museohistoria*. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2020

Pursainen Einari 4.5.2021. 3000 sivua Leppävirran historiaa. <https://www.soisalonseutu.fi/paakirjoitus-mielipide/4131077>

Vilkuna Janne Suomen museoalan organisoituminen 1945–2009. Suomenmuseohistoria,SKS Kirjat

Warkauden Lehti, 13.10.1934, nro 118, s. 2

Liite 1: Terminologia

Piirikirjastot: pienkylissä ja kunnan alueilla toimineet pienkirjastot

Kotiseutumuseo: paikallista historiaa ja perinteitä tallentava paikallismuseo. Esineistö keskittyy suuremmalti määrin maatalous välineisiin

Koti- ja talomuseot: kotiin perustettu museo (kansallisesti tärkeä henkilö)

Makasiinimuseo: tarpeettomaksi käyneeseen makasiiniin rakennettu tai perustettu museo

Suomen museoliitto: kotiseutumuseo hankkeita tukeva ry (perustamisen aikana)

Kunnallishallinto: paikallistasolla toimiva julkishallinnon yksikkö

Työllisyystyö: työ tehdään tarkoitukseen varatun määrärahan turvin.

Hiipa daaba